

भारत निवडणूक आयोग पुरस्कृत “मतदारांचे पद्धतशीर शिक्षण आणि निवडणूक सहभाग (SVEEP)” कार्यक्रमांतर्गत राज्यातील सर्व परीक्षा मंडळांच्या शाळा/कनिष्ठ महाविद्यालयामधील इयत्ता ९ वी ते इयत्ता १२ वी च्या विद्यार्थ्यांकरिता निवडणूक साक्षरता मंच (Electoral Literacy Club) स्थापन करण्याबाबत.

महाराष्ट्र शासन
शालेय शिक्षण व क्रीडा विभाग
शासन परिपत्रक क्रमांक-संकीर्ण-२०२१/प्र.क्र.१२७/एसडी-६
मादाम कामा मार्ग, हुतात्मा राजगुरु चौक,
मंत्रालय, मुंबई -४०० ०३२
दिनांक : २७ सप्टेंबर, २०२१.

वाचा -

- १) भारत निवडणूक आयोग, नवी दिल्ली यांचे पत्र, क्र.४९१/ECI/LET/SVEEP-I/EL/ELC/२०१७, दिनांक ०३ नोव्हेंबर, २०१७.
- २) प्रधान सचिव तथा मुख्य निवडणूक अधिकारी, महाराष्ट्र राज्य यांचे अर्धशासकीय पत्र क्र. संकीर्ण-२०२१/प्र.क्र.१७६/२१/३३, दिनांक ३० जून, २०२१.

परिपत्रक

भारत निवडणूक आयोगाच्या “मतदारांचे पद्धतशीर शिक्षण आणि निवडणूक सहभाग [Systematic Voter Education and Electoral Participation (SVEEP)]” या कार्यक्रमांतर्गत राज्यातील सर्व परीक्षा मंडळांच्या नियंत्रणाखालील माध्यमिक व उच्च माध्यमिक मंडळ स्तरातील इयत्ता ९ वी ते इयत्ता १२ वी च्या विद्यार्थ्यांना निवडणूक प्रक्रियेबद्दल माहिती व्हावी, त्यांच्यामध्ये भावी मतदार म्हणून नावनोंदणी करण्याविषयी, मतदान करण्याविषयी तसेच लोकशाहीविषयी जागरुकता निर्माण करण्याच्या उद्देशाने राज्यातील सर्व परीक्षा मंडळांच्या शाळा/कनिष्ठ महाविद्यालयामधील इयत्ता ९ वी ते इयत्ता १२ वी च्या विद्यार्थ्यांकरिता निवडणूक साक्षरता मंच (Electoral Literacy Club) स्थापन करण्याबाबत भारत निवडणूक आयोगाने संदर्भ क्र.१ च्या पत्रान्वये सर्व राज्यांना निदेश दिलेले आहेत. त्याअनुषंगाने प्रधान सचिव तथा मुख्य निवडणूक अधिकारी, महाराष्ट्र राज्य यांनी त्यांच्या संदर्भ क्र.२ च्या पत्रान्वये सर्व परीक्षा मंडळांच्या नियंत्रणाखालील माध्यमिक व उच्च माध्यमिक स्तरातील इयत्ता ९ वी ते इयत्ता १२ वी च्या विद्यार्थ्यांकरिता निवडणूक साक्षरता मंच (Electoral Literacy Club) स्थापन करण्याबाबत विनंती केलेली आहे. त्यास अनुसरून राज्यातील सर्व मंडळांशी संलग्न माध्यमिक व उच्च माध्यमिक स्तरावरील इयत्ता ९ वी ते १२ वी च्या विद्यार्थ्यांकरिता शाळानिहाय एक निवडणूक साक्षरता मंच स्थापन करणेबाबत खालीलप्रमाणे निर्देश देण्यात येत आहेत.

२. राज्यातील शाळा/कनिष्ठ महाविद्यालयांचे मुख्याध्यापक/प्राचार्य यांना असे निर्देश देण्यात येत आहेत की, त्यांनी त्यांच्या शाळा/कनिष्ठ महाविद्यालयांमध्ये इयत्ता ९ वी ते इयत्ता १२ वी च्या

विद्यार्थ्याकरिता एक निवडणूक साक्षरता मंच (Electoral Literacy Club) स्थापन करण्याबाबतची कार्यवाही करावी.

३. शाळा/कनिष्ठ महाविद्यालयामध्ये निवडणूक साक्षरता मंच स्थापन करण्याची कार्यपद्धती, तसेच त्या अंतर्गत घ्यावयाच्या कार्यक्रमांची माहिती पुढीलप्रमाणे आहे :-

३.१ प्रत्येक शाळा आणि प्रत्येक कनिष्ठ महाविद्यालयाने इयत्ता ९ वी ते इयत्ता १२ वीच्या विद्यार्थ्यांचा एक निवडणूक साक्षरता मंच स्थापन करावा. या मंचाचे इयत्ता ९ वी ते १२ वीचे सर्व विद्यार्थी सभासद असतील.

३.२ प्रत्येक वर्गातून दोन प्रतिनिधींची निवड करण्यात यावी. प्रत्येक वर्गातील निवडलेले प्रतिनिधी व या विद्यार्थ्यांमधून निवडलेली कार्यकारी समिती ही या मंचाचे कामकाज पाहील.

३.३ निवडलेले विद्यार्थी प्रतिनिधी त्यांच्यामधून मंचाच्या अध्यक्ष व उपाध्यक्षांची निवड करतील.

३.४ निवडणूक साक्षरता मंचासाठी नोडल अधिकारी व मार्गदर्शक म्हणून शाळा/कनिष्ठ महाविद्यालयामध्ये निवडणूकीच्या कार्याचा अनुभव असलेल्या एका शिक्षकाची नेमणूक करावी.

३.५ निवडलेल्या सदस्यांची कर्तव्ये आणि जबाबदाऱ्या -

निवडून आलेले प्रतिनिधी मंचाच्या कामकाजासाठी जबाबदार असतील. या प्रतिनिधींना नोडल अधिकाऱ्यांचे मार्गदर्शन अभिप्राय मिळेल व ते नोडल अधिकाऱ्यांच्या पर्यवेक्षणाखाली असतील.

३.६ नोडल अधिकाऱ्याची कर्तव्ये आणि जबाबदाऱ्या :-

शाळेच्या मानवता विभागातील एक किंवा दोन शिक्षक निवडणूक साक्षरता मंचाचे नोडल अधिकारी म्हणून काम करतील. ते संबंधित निवडणूक साक्षरता मंचाचे मार्गदर्शक म्हणून देखील कामकाज पाहतील. निवडणूक कर्तव्य अनुभव असलेल्या शिक्षकांना या कामासाठी प्राधान्य दिले जावे त्यांच्या कामकाजाचे उद्दिष्ट खालीलप्रमाणे असेल :-

- I. निवडणूक साक्षरता प्रतिबद्धता संसाधनांसाठी जिल्हा निवडणूक अधिकाऱ्याद्वारे विहित केलेल्या कार्यपद्धतीशी समन्वय साधणे विद्यार्थी व शिक्षकांसाठीची प्रतिबद्धता संसाधने जिल्हा निवडणूक अधिकाऱ्यांतर्फे ऑनलाईन, ऑफलाईन किंवा इतर माध्यमातून पुरविली जातील.
- II. निवडणूक साक्षरता मंचातील विशिष्ट साधने संसाधनांवर उपक्रम राबविण्यासाठी शाळेतील शिक्षकांना प्रशिक्षणाची सुविधा उपलब्ध करणे.
- III. निवडणूक साक्षरता मंचातील उपक्रम राबविण्यासाठी शिक्षकांना मार्गदर्शन करणे.
- IV. भावी मतदारांची कौशल्ये अनुभवातून विकसित करण्यासाठी निवडणूक साक्षरता प्रक्रियेतील संसाधनांचा वापर प्रक्रियेचे आयोजन करणे.
- V. निवडणूक साक्षरता मंचाच्या उपक्रमाद्वारे शाळेतील मुलांना निवडणुकांसाठी मार्गदर्शन करणे.
- VI. नवीन संसाधने निर्माण करण्यासाठी प्रयत्न करणे व ते जिल्हा निवडणूक अधिकाऱ्यांना अग्रेषित करणे.

- VII. विद्यार्थी कार्यकारी समिती यांच्याशी सल्लामसलत करुन वर्षासाठीच्या उपक्रमांची वार्षिक दिनदर्शिका विकसित करणे.
- VIII. इयत्ता १२ वी पात्र विद्यार्थ्यांसाठी नावनोंदणीसाठी सोय उपलब्ध करणे.
- IX. नोडल अधिकारी यांना मंचाच्या कार्यकारी समिती सदस्यांना मंचाचे काम सांगण्याचा अधिकार असेल.

३.७ प्रत्येक शाळा/कनिष्ठ महाविद्यालयाने दि. २१ ऑक्टोबर, २०२१ पर्यंत त्यांच्या शाळा/कनिष्ठ महाविद्यालयात निवडणूक साक्षरता मंचाची स्थापना करावी. तसेच दि. २६ ऑक्टोबर, २०२१ पर्यंत निवडणूक साक्षरता मंचाचा नोडल अधिकारी असणाऱ्या शिक्षकांचे आणि विद्यार्थी प्रमुखांचे संपर्क क्रमांक (भ्रमणध्वनी क्रमांक आणि मेल आयडी) मुख्य निवडणूक अधिकारी, महाराष्ट्र राज्य यांच्या कार्यालयाला आणि परिशिष्ट क्र. १ मध्ये देण्यात आलेल्या संबंधित जिल्हा कार्यालयाच्या मेल आयडीवर कळविण्यात यावेत.

३.८ नोडल अधिकारी यांनी निवडणूक साक्षरता मंचामध्ये समाविष्ट झालेल्या विद्यार्थ्यांचा निवडणूक साक्षरता मंचासाठी व्हॉट्सअॅपवर किंवा टेलिग्रामवर एक स्वतंत्र गट तयार करावा.

३.९ मुख्य निवडणूक अधिकारी कार्यालय आयोजित करित असलेल्या विविध ऑनलाइन, ऑफलाइन स्पर्धांची माहिती नोडल अधिकार्यांनी शाळा/कनिष्ठ महाविद्यालयांच्या निवडणूक साक्षरता मंचाच्या व्हॉट्सअॅप इतर माध्यमांच्या गटावर पाठवून विद्यार्थ्यांना सदर स्पर्धामध्ये सहभागी होण्यास प्रोत्साहित करावे.

३.१० मुख्य निवडणूक अधिकारी कार्यालय आयोजित करित असलेल्या वेबसंवाद, परिसंवाद यांची माहिती शाळा/कनिष्ठ महाविद्यालयांमध्ये निवडणूक साक्षरता मंचाच्या गटावर पाठवून ते ऐकण्यास विद्यार्थ्यांना प्रोत्साहन द्यावे.

३.११ निवडणूक साक्षरता मंचासंदर्भात जिल्हा स्तरावर जिल्हाधिकारी तथा जिल्हा निवडणूक अधिकारी व उप जिल्हा निवडणूक अधिकारी, हे संपर्क/समन्वय अधिकारी असतील. निवडणूक साक्षरता मंचांतर्गत हाती घेण्यात येणाऱ्या उपक्रम/कार्यक्रम/विविध स्पर्धा याबाबत जिल्हाधिकारी तथा जिल्हा निवडणूक अधिकारी व उपजिल्हा निवडणूक अधिकारी यांचे वेळोवेळी मार्गदर्शन घ्यावे.

३.१२ सदर उपक्रमांसाठी शक्य तेथे राष्ट्रीय सेवा योजना, एन.सी.सी. व स्काऊट आणि गाईड प्रशासनाचे आवश्यक सहकार्य घेण्यात यावे.

३.१३ निवडणूक साक्षरता मंचासाठी सर्वसाधारण उपक्रम :-

- I. परस्परसंवादी शाळा सहभाग कार्यक्रम.
- II. जागतिक मतदार दिनादिवशी निवडणूक साक्षरता सप्ताहांचे आयोजन.
- III. निवडणूक शिक्षणाशी संबंधित वादविवाद.
- IV. भित्तिपत्रके, बातमी मासिके
- V. निबंध स्पर्धा, कथा लेखन स्पर्धा
- VI. निवडणूक साक्षरता कार्यक्रमांसाठी जवळपासच्या समुदायांशी संलग्न होणे.

- VII. रेखांकन आणि पोस्टर बनविणे स्पर्धा
- VIII. क्विझ, खेळ, कोडी, कार्टून, स्कॅबल व मार्गशोधक इत्यादी.
- IX. युवक संसद आणि संबंधित निवडणुकीच्या सहभाग विषयांवर चर्चा.
- X. सोशल मिडीया विद्यार्थी ब्लॉगसह तंत्रज्ञान आधारित पुढाकार.
- XI. समाजमाध्यमासंबंधी (सोशल मीडियासंबंधी) उपक्रम राबविणे.
- XII. निवडणूक साक्षरता शिबिरे.
- XIII. दर्शक मत किंवा अनुकरित मतदान.
- XIV. निवडून आलेल्या प्रतिनिधींसह निवडणूक अधिकाऱ्यांसह अभ्यागतांचे कार्यक्रम.
- XV. मतदार नोंदणी शिबिर किंवा मतदार नोंदणीसाठी अभिनव कार्यक्रम.
- XVI. निवडणूक आयोगाने निश्चित केलेले कोणतेही इतर उपक्रम.

३.१४ सन २०२१-२२ मध्ये निवडणूक साक्षरता मंचांतर्गत पुढीलपैकी उपक्रम घेण्यात यावेत :

ऑनलाइन स्पर्धा :

- १) निबंध,
- २) वक्तृत्व,
- ३) व्यंगचित्र,
- ४) विडंबन काव्य,
- ५) गाणे,
- ६) मीम,
- ७) लघुपट निर्मिती,
- ८) घोषवाक्य,
- ९) चारोळी लेखन,
- १०) कविता लेखन,
- ११) प्रश्नमंजूषा इ.
- १२) वेबसंवाद/परिसंवाद

४. लोकशाही या विषयावर विविध वेबसंवाद, चर्चासत्रे, व्याख्याने इ.

५. विशेष दिनांचे आयोजन :

उदाहरणार्थ :

- १) राष्ट्रीय युवा दिन
- २) राष्ट्रीय मतदार दिन
- ३) जागतिक अपंग दिन
- ४) जागतिक महिला दिन
- ५) जागतिक तृतीय पंथीय ओळख दिन
- ६) भारतीय संविधान दिन

यांपैकी काही दिन शाळा/कनिष्ठ महाविद्यालयांमध्ये दरवर्षी साजरे होतात. मात्र निवडणूक साक्षरता मंचांतर्गत हे दिन साजरे करताना, त्यांचे महत्त्व लोकशाहीशी जोडून त्या दिनाच्या औचित्याला अनुसरून कार्यक्रम घेण्यात यावेत.

६. राज्य स्तरावरील वरील उपक्रमांमध्ये भाग घेण्यास शाळा/कनिष्ठ महाविद्यालयांतील विद्यार्थ्यांना प्रोत्साहित करण्यात यावे. सदर उपक्रमांत सहभागी झालेल्या विद्यार्थ्यांना मुख्य निवडणूक अधिकारी कार्यालयाकडून कौतुक म्हणून त्यांच्या सहभागाबाबतचे प्रमाणपत्र देण्यात येईल. त्याचप्रमाणे मुख्य निवडणूक अधिकारी कार्यालय हे निवडणूक साक्षरता मंचासाठी वेळोवेळी आयोजित करित असलेल्या विविध उपक्रमांची माहिती आपणांस पुढील समाजमाध्यमांवर उपलब्ध होऊ शकेल:-

फेसबुक <https://www.facebook.com/ChiefElectoralOfficerMaharashtra>

ट्विटर https://twitter.com/CEO_Maharashtra

इन्स्टाग्राम https://www.instagram.com/ceo_maharashtra/

यू-ट्यूब https://www.youtube.com/channel/UCyhH4x59W2SjX_265uYsljQ

निवडणूक आयोगाचे स्वीपचे संकेतस्थळ <https://ecisveep.nic.in/gallery/?ct=1624595837>

७. भारतीय निवडणूक आयोगाकडून विहित केलेलीच संसाधने, निवडणूक साक्षरता संसाधने म्हणून वापरण्यात यावेत.

सदर शासन परिपत्रक महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आले असून त्याचा सांकेतांक २०२१०९२७१२३०४०२८२१ असा आहे. हे शासन परिपत्रक डिजिटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करून काढण्यात येत आहे

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने.

(राजेंद्र पवार)

सह सचिव, महाराष्ट्र शासन

प्रति,

- १) मा. राज्यपाल यांचे सचिव, राजभवन, मुंबई.
- २) मा.मुख्यमंत्री/मा.उपमुख्यमंत्री, महाराष्ट्र राज्य, यांचे प्रधान सचिव, मंत्रालय, मुंबई.
- ३) मा. मंत्री/मा. राज्यमंत्री, (शालेय शिक्षण) यांचे खाजगी सचिव, मंत्रालय, मुंबई.
- ४) अपर मुख्य सचिव, शालेय शिक्षण व क्रीडा विभाग, मंत्रालय, मुंबई
- ५) प्रधान सचिव तथा मुख्य निवडणूक अधिकारी, महाराष्ट्र राज्य, मंत्रालय, मुंबई.
- ६) आयुक्त (शिक्षण), महाराष्ट्र राज्य, पुणे.
- ७) राज्य प्रकल्प संचालक, महाराष्ट्र प्राथमिक शिक्षण परिषद, मुंबई.
- ८) संचालक, राज्य शैक्षणिक संशोधन व प्रशिक्षण परिषद, महाराष्ट्र, पुणे.
- ९) जिल्हाधिकारी, जिल्हाधिकारी कार्यालय (सर्व)
- १०) मुख्य कार्यकारी अधिकारी, जिल्हा परिषद (सर्व)
- ११) शिक्षण संचालक (माध्यमिक व उच्च माध्यमिक), शिक्षण संचालनालय, महाराष्ट्र राज्य, पुणे.
- १२) शिक्षण संचालक (प्राथमिक), शिक्षण संचालनालय, महाराष्ट्र राज्य, पुणे.
- १३) सर्व विभागीय शिक्षण उपसंचालक.

- १४) सर्व उपसंचालक (क्रीडा)
- १५) प्राचार्य, जिल्हा शिक्षण व प्रशिक्षण संस्था (सर्व).
- १६) राज्य संचालक, नेहरु युवा केंद्र संगठन, मुंबई
- १७) अध्यक्ष, केंद्र माध्यमिक शिक्षा बोर्ड (C.B.S.E.), नवी दिल्ली
- १८) संचालक, भारतीय शाळा प्रमाणपत्र परिक्षण परिषद (I.C.S.E.), नवी दिल्ली
- १९) संचालक, इंटरनॅशनल बॅकेलॉरियट (I.B.), नवी दिल्ली
- २०) शिक्षणाधिकारी (प्राथमिक/माध्यमिक)/सर्व शिक्षण निरीक्षक बृहन्मुंबई महानगरपालिका.
- २१) प्रशासन अधिकारी, महानगरपालिका, (सर्व).
- २२) निवड नस्ती (कार्यासन एसडी-६).

(परिपत्रक, शालेय शिक्षण व क्रीडा विभाग, क्र. संकीर्ण-२०२१/प्र.क्र.१२७/एसडी-६,
दि. २७ सप्टेंबर, २०२१ सोबतचे परिशिष्ट)

परिशिष्ट -१

राज्यातील सर्व उप जिल्हा निवडणूक अधिकारी यांचे ईमेल आयडी		
अ.क्र.	जिल्हा	ईमेल
१	मुंबई	electionmumbaicity@gmail.com
२	मुंबई उपनगर	dyelectionmsd@gmail.com
३	ठाणे	dydeothane@gmail.com
४	पालघर	dydeopalghar@gmail.com
५	रायगड	dydeoraigad@gmail.com
६	रत्नागिरी	dydeoratnagiri@gmail.com
७	सिंधुदुर्ग	dydeosindhudurg@gmail.com
८	पुणे	dydeopune1@gmail.com
९	सातारा	dydeosatara@gmail.com
१०	सांगली	dydeosangli@gmail.com
११	सोलापूर	dydeosolapur@gmail.com
१२	कोल्हापूर	dydeokolhapur@gmail.com
१३	अहमदनगर	dydeoahmednagar@gmail.com
१४	धुळे	dydeodhule@gmail.com
१५	जळगाव	dydeojalgaon@gmail.com
१६	नंदुरबार	dydeonandurbar@gmail.com
१७	नाशिक	dydeonashik@gmail.com
१८	औरंगाबाद	dydeoaurangabad@gmail.com
१९	बीड	dydeobeed@gmail.com
२०	हिंगोली	dydeohingoli@gmail.com
२१	जालना	dydeojalna@gmail.com
२२	लातूर	dydeolatur@gmail.com
२३	नांदेड	dydeonanded@gmail.com
२४	उस्मानाबाद	dydeosmanabad@gmail.com
२५	परभणी	dydeoparbhani@gmail.com
२६	अमरावती	dydeoamravati@gmail.com
२७	अकोला	dydeoakola@gmail.com
२८	बुलढाणा	dydeobuldhana@gmail.com
२९	वाशिम	dydeowashim@gmail.com
३०	यवतमाळ	dydeoyavatmal@gmail.com
३१	नागपूर	dydeonagpur@gmail.com
३२	वर्धा	dydeowardha1@gmail.com
३३	भंडारा	dydeobhandara@gmail.com
३४	चंद्रपूर	dydeo.chandrapur@maharashtra.gov.in
३५	गडचिरोली	dydeogad@gmail.com
३६	गोंदिया	dydeogondiya@gmail.com